

به نام خدا

ادبیات عامه در شعر صیدی تهرانی

نگارش:

مصطفی سلطانی نژاد

انتشارات گیوا

سرشناسه	سلطانی نژاد، مصطفی، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	ادبیات عامه در شعر صیدی تهرانی / نگارش مصطفی سلطانی نژاد.
مشخصات نشر	تهران: گیوا، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	۱۸۰ ص.
شابک	978-600-451-195-7
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۱۶۵ - ۱۷۰.
موضوع	صیدی تهرانی، میرعلی - ۱۰۸۳ق. -- نقد و تفسیر
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۱۱ق. -- تاریخ و نقد
رده بندی کنگره	۶۳۹۷ PIR ۱۳۹۶ ۸س ای /
رده بندی دیویی	۴/۱۸۸
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۲۴۶۲۷

عنوان کتاب	ادبیات عامه در شعر صیدی تهرانی
تالیف و گردآوری	مصطفی سلطانی نژاد
ناشر	انتشارات گیوا
ناظر فنی	سیده محبوبه حسینی
صفحه آرا و طراح جلد	آدینه کبرایی
سال و نوبت چاپ	بهار ۱۳۹۶ / اول
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۵۱-۱۹۵-۷
قیمت	۱۵۰,۰۰۰ ریال
تلفن	۰۲۱-۶۶۱۲۳۸۸۰
تارنما	www.givabook.ir

سخن ناشر

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ / قسم به قلم و آنچه می‌نویسد... (قلم/۱)

قلم و نوشتن، آنقدر مقدس است که خدا به آن سوگند یاد می‌کند... و او را سپاسگزاریم که در خیل اهل قلم هستیم و با کسانی حشر و نشر داریم که در پیشگاه او تعالی مقدس و قابل احترام‌اند... بزرگ‌ترین تحولات اجتماعی، اخلاقی، سیاسی و... در جوامع بشری در گرو قلم و نحوه‌ی نوشتن اهل قلم است، نویسنده می‌نویسد تا مخاطب بخواند لذا هر صاحب قلمی باید منتهای دقت را داشته باشد که چه می‌نویسد و مخاطبش کیست و نیاز او چیست...

از ارکان مهم نوشتن و نگاشتن، هنجارشناسی و تعهد و پایبندی به اصول و ریشه‌های آن هنجارهاست. هنجارهایی که در بن‌های قلمی جز انسانیت و خدمت برای اعتلای آن نباشد. بنابراین، نویسنده و شاعر متعهد، کسی است که قلمش را در خدمت ارزش‌ها و هنجارهای انسانی قرار دهد و برای هیچ مصلحتی از ارزش‌های اثرش نکاهد.

مجموعه‌ی پیش روی شما، اثری متعهد به ارزش‌های انسانی است که نگارنده (مصطفی سلطانی نژاد) با دقت و توجه بسیار به واریسی و بررسی دیوان شعر سعیدی تهرانی پرداخته و به زیبایی از پس آن برآمده است و فرهنگ عامه و تأثیر آن بر شعر اندیشه آن شاعر بزرگ را ارائه داده است. کتابی بس زیبا و ادبی که می‌تواند لحظاتی خوش را برایتان رقم زند. گرامی وجودتان.

در پایان انتشارات گیوا این افتخار را دارد که برای حمایت از دانشجویان و اساتید و تقویت رزومه علمی و پژوهشی آنان به چاپ کتاب از پایان نامه و رساله و مجموعه مقالات این عزیزان بپردازد و همچنین برای حمایت از دیگر اهالی قلم - علی‌الخصوص نوقلمان - سالانه برگزارکننده‌ی مسابقات ادبی در تلگرام، اینستاگرام و سایت انتشارات است و برای حمایت از این عزیزان نونهالی نخواهد کرد.

محمدصدیق سپهری‌نیا

مدیر مسئول انتشارات گیوا

فهرست مطالب

۱۱	 پیشگفتار
	فصل اول: زندگی شاعر و کلیات
۱۴	 زندگی و شعر صیدی تهرانی
۱۴	 تعاریف فرهنگ عامیانه
۱۶	 فرهنگ عامه در جهان
۱۷	 فرهنگ عامه
۱۹	 اهمیت فرهنگ عامه
۲۰	 عناصر فرهنگ عامه
۲۳	 ویژگی‌ها - فرهنگ و ادبیات عامه
	فصل دوم: باورهای عامیانه در شعر صیدی تهرانی
۲۹	 درآمد
۲۹	 باده افشانی (جرعه بر خاک افشاندن)
۳۰	 پادشاه سایه خداوند روی زمین
۳۰	 تشکیل ذر در صدف
۳۱	 تشکیل گوهر در سنگ
۳۲	 جن یا فرشته‌ای به شاعران الهام می‌کند
۳۲	 چشم زخم
۳۳	 اسپند دود کردن
۳۳	 خون و باورهای مربوط به آن
۳۳	 خون خوردن
۳۵	 انتقام خون
۳۶	 خونین بودن اشک
۳۸	 جگر جایگاه غم و اندوه
۳۸	 رنگ‌ها
۴۲	 روزی معین
۴۲	 سبز پوشی فرشتگان و زیبا رویان
۴۲	 صبا باعث رویش و تحریک گل و گیاهان
۴۳	 صید حرم
۴۳	 گنج
۴۴	 ماه و قصب (کتان)
۴۴	 مهر گیاه

۴۵ نور چشم

۴۶ نوشیاد (شادی روی کسی خوردن)

فصل سوم: باورها و رسوم مربوط به جانوران در شعر صیدی تهرانی

۵۱ درآمد

۵۱ آهو

۵۱ آهو به عنوان شکار و صید

۵۲ بلبل

۵۳ پروانه

۵۵ تذرو و سرو

۵۵ طاووس

۵۶ طوطی

۵۷ فاخته

۵۸ کبک

فصل چهارم: طب عامیانه در شعر صیدی تهرانی

۶۳ درآمد

۶۴ بیماری‌ها

۶۷ عناصر اربعه و مزاج‌های چهارگانه در وجود آدمی

۶۸ داروها و شیوه‌ی درمان

فصل پنجم: ضرب‌المثل در شعر صیدی تهرانی

۷۵ درآمد

فصل ششم: نجوم در باورهای عامیانه در شعر صیدی تهرانی

۸۱ درآمد

۸۱ اختر و بال افتادن

۸۲ افلاطون

۸۳ تأثیر افلاک و کواکب بر سرنوشت انسان‌ها

۸۴ حضور منجمین در دربار

۸۵ خورشید و ذره

۸۶ زهره مطرب فلک

۹۰ صاحب قران

۹۰ طالع بینی

۹۳ عطارد

۹۶ نحس اصغر، نحس اکبر

فصل هفتم: افسانه‌ها در شعر صیدی تهرانی

۱۰۱ درآمد

۱۰۳ ارم شداد

۱۰۴ خضر

فصل هشتم: اسطوره در شعر صیدی تهرانی

۱۰۹ درآمد

۱۰۹ آینه سکندر

۱۱۱ انگشتر سلیمان

۱۱۳ حاتم طایی

۱۱۴ رخس

۱۱۵ شیرین و فرهاد

۱۱۷ ضحاک و فریدون

۱۲۰ لیلی و مجنون

۱۲۲ هفت خوان (هفت خان)

فصل نهم: موجودات و پدیده‌های اساطیری در شعر صیدی

۱۲۵ درآمد

۱۲۸ دیو

۱۲۹ سیمرغ (عنقا)

فصل دهم: جادو و جادوگری در شعر صیدی تهرانی

۱۳۵ درآمد

۱۳۵ افسون و جادو

۱۳۷ خواب بستن

۱۳۸ کیمیا

فصل یازدهم: پیشگویی در شعر صیدی تهرانی

۱۴۳ درآمد

۱۴۵ تقال به چهره

فصل دوازدهم: بازی در شعر صیدی تهرانی

۱۴۹ درآمد

۱۵۰ نی سواری

فصل سیزدهم: گوهر شناسی در شعر صیدی تهرانی

۱۵۳ درآمد

۱۵۳ الماس

۱۵۴ یاقوت

فصل چهاردهم: آداب و رسوم در شعر صیدی تهرانی

۱۵۷ درآمد

۱۵۷ آداب مربوط به سوگواری

۱۵۸ آداب و رسوم دربار

۱۵۹ سایر آداب و رسوم

۱۶۷	نوروز
۱۶۹	سایر موارد
۱۷۱	نتیجه گیری:
۱۷۳	منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

بیش از یک قرن است که مواریت و سنن اعتقادی، فرهنگی و علمی این مرز و بوم مورد تحریف، تحقیر و گاه دستبرد فرهنگ و تمدنی مهاجم به نام غرب قرار گرفته است. در این هجوم، سنت - که در مفهوم اصیل خود حامل اصالت، عمق، طراوت و کارآمدی است - معادل کهننگی و تباهی قلمداد می‌شود و جامعه مورد هجوم این تهاجم منحط از سنن و مواریت ارزشمند تاریخی و فرهنگی خود دست شست و به هر آنچه تحت عنوان مدرن و نو از سوی بیگانگان می‌آید گردن می‌نهد. پس تلاش در جهت حفظ و نگهداری و پاسداشت ارزش‌های به جا مانده از گذشتگان باید از اولویت‌های نسل امروز باشد نه این که با بازگشت به گذشته، هویت و اصالت فرهنگی ارزشمند خود احساس حقارت و عقب ماندگی کند. جست و جو در آثار فرهنگی تلاشی بس دشوار، در عین حال، بسیار شیرین است. در دل هر منطقه‌ی ایران - ریشی گرانبها از بدایع فکر سخن گستران هوشمند آن منطقه بر جای مانده که وظیفه مراکز فرهنگی در منطقه است که بدان توجه کنند و در بازشناسی آن کمر همت ببندند. پژوهشی که اینک از نظر نگارنده می‌گذرد، مجموعه ایست از باورها، آرزوها، اعتقادات و افکار آباء و اجدادی ما که در فراسوی قرن و اعصار زیست می‌کرده‌اند و مانند همی ما در بربر این جهان شگفت به حیرت و انفعال افزیده اند و برای این پدیده‌ها باعث به وجود آمدن افسانه‌ها و باورهای خرافی در بین ملل شده است؛ باورایی که با گشودن راز و رمز و گسترش علم و دانش و یافتن پاسخ مجهولات به عقب و عقب‌تر رانده می‌شوند.

سال‌هاست که به همت بزرگانی پژوهش و تحقیق در زمینه‌ی فرهنگ عامه (فولکلور) در کشور ما که از پیشینه قدمت فرهنگی بالایی برخوردار است، به صورت علمی و آکادمیک انجام می‌شود. اینجانب نیز به علت علاقه‌ی بسیار به رشته‌ی ادبیات، و آشنایی با فرهنگ و آداب و رسوم اقوام، به پیشنهاد اساتید بزرگوار پایان نامه‌ی تحصیلی خود را در یک موضوع بین رشته‌ای در زمینه‌ی فولکلور که به ارتباط با رشته‌های جامعه‌شناسی و علوم اجتماعی نیز نیست انتخاب کردم تا شاید با بهره‌گیری از چراغی که استاد راهنمای بزرگوار و زحمت کش، دکتر هوشنگ اسفندیارپور در جلوی راهم روشن کردند بتوانم گام‌های بعدی را در زمینه پژوهش و تحلیل در مورد ادبیات و فرهنگ عامه محکم‌تر بردارم. به طور کلی پژوهش پیرامون ادبیات و فرهنگ عامه در دیوان صیدی تهرانی را در سه فصل مجزا انجام دادم.

فصل اول: تعریف و تشریح موضوع پایان نامه می‌باشد.

فصل دوم در معرفی زندگانی صیدی تهران، تعاریف فرهنگ عامیانه، اهمیت و ویژگی‌های فرهنگ و ادبیات عامه می‌باشد.

فصل سوم به بررسی باورهای عامیانه، طب عامیانه و بیماری‌ها و شیوه‌های درمان، نجوم در باورهای عامیانه، ضرب‌المثل‌ها، افسانه‌ها، اسطوره‌ها، پیشگویی، جادو و جادوگری، موجودات و پدیده‌های اساطیری، باورها و رسوم مربوط به جانوران، آداب و رسوم و ... پرداخته‌ام.

در پایان ذکر این نکته لازم است که در نوشتن این رساله سعی و تلاش اینجانب تنها با یاری خدا و راهنمایی‌های بزرگوار و بی‌شائبه‌ی بزرگواران گشت که وجود فروزان‌شان چهل و تاریکی را از جامعه می‌زداید. فرشتگانی رهایی بخش و شعله‌های تابان را به حرکت در می‌آورند، و این انسان‌های عظیم‌الشأن برای من اساتید بزرگوارم بودند. آنان که دستم را گرفتند و از وادی جهل و نادانی خویش رهایی‌ام بخشیدند.

قطعاً اجرشان نزد خدای سبحان - موقلاً - در اینجا بر خود فرض می‌دانم که مراتب سپاس و امتنان قلبی خویش را از استاد محترم جناب آقای دکتر هوشمند اسفندیارپور ابراز دارم که با راهنمایی‌های بخردانه و تلاش دلسوزانه حق استادی خویش و راز از آن را به جا آورده‌اند هم چنین سپاس فراوان دارم از استادم جناب آقای دکتر حسین یزدانی که اینجانب از توفیق مشاوره خویش محروم نفرموده‌اند و نیز سپاسگزار یکایک استادان محترمی هستم که در این مقطع تحصیلی خوان دانش خویش را از بنده حقیر دریغ نداشته‌اند امیدوارم این عزیزان در پرتو الطاف مکرر الهی و در کلیه مراحل زندگی خویش از توفیق ایزدی بهره‌مند گردند.